

HET I. CAPITTEL. Van Aristolochia / oft Oosterlucie.

Geslachten van Aristolochia / nae de verdelinge van Dioscorides / zijn vyderhande: te weten de Lange / de Ronde / ende de Clematis: welke by in dit Capittel van ons beschreuen sullen worden: Dan Plinius voegt daer noch een vierde soorte by / Aristolochia genaemt / die wy int naecholgende Capittel sullen beschreuen. Beschalen dese yser in dese tijden noch een vyfde medesoorte van de selue gebonden / Sarcocolla genaemt / daer wy in het derde Capittel af sullen spreken.

Lange Aristolochia.

馬兜鈴類

Ronde Aristolochia.

Gedaente. 1. De Lange Aristolochia spreidt w' haren wortel veel dunne randsachtige Stelkens: aen de werke hier ende daer voortcomen farske welrekehende Bladeren / van maechsel reuch / doch niet geheyligh / rondt: neffens dese bladeren wassen lancwopige Bloemen / van binnen hol / aen d' een syde langer dan aen d' ander / purpurverwies / swaer van reuck. De wortelen zijn getoeyt oft van boyen spits / geboot oft gestrept / de gedaente van cleyne Perckens hebende: de welcke gemeynlich in vyf deelen van een springhen oft spijten / als het Saet ruy gheworden is / twelch vircantich is / ende wartachtich van verwen. De wortel is een spanne lanc / oft wat coeter / enen vinger dick / gylachtich van verwen / ende het wortelboom hout oft wortelboom hout van geelichert gelichende / sterck van reuck: maer ghewelichelicken bitter van smaek / ende den monde seer onaengenaem.

2. Ronde Aristolochia is van Stelkens ende Bladeren de Lange seer gelick: dan de bladeren zijn somtijts een vuytchaken rondt: insonderheyt in die soorte van dit gewas / wiens vuytch spits ende scherp afgaende is: Want men vint van dese ontrent twee verscheppen soorten: de een en heeft soo ronde bladeren niet / ende heeft geelachtige lancwopiger ende smaller bloemen / met een lancwopige rondsachtige vuytch: De andere heeft onder Bladeren / als voozert is / ende coeter Bloemen / de welcke aen dien cant daer sij ongerant oft omgheboogt zijn / wt den purpuren wat swartachtich van verwen zijn: de vuytch van dese is onder breedachtich / ende nae bobenen spits oft scherp afgaende / bynae de gedaente van een Peere hebende. Dan soo wel de vuytch van de een als van d' andere is gestrept ende geboot. Het Saet is als dat van de Lange / te weten swartachtich ende bycantic. De wortelen zijn cont ende geknobbelt / van smaek ende reuck die van de Lange Aristolochia gelick.

2014 22

Aristolochia Clematitis.

2. De Cerse is int Grier Aristolochia mactra A. 2014 22. In't Latijn Aristolochia longa gheteent / nae de gedaente van de wortel: insgelijc oock Dactylis A. 2014 22. Melocarpus Melocarpus A. 2014 22. somtijts oock Aristolochia mas. dat is Aristolochia Wanneken / oft Lange Aristolochia. 2. De Tweede wort voor Aristolochia Wistien ghouden / en heet Aristolochia strongyle A. 2014 22. In't Latijn Aristolochia rotunda / oft Aristolochia femina: in onse taal Aristolochia Wistien / oft Ronde Aristolochia. Sommige hetense in Latijn oock Chamamelon Chamamelon A. 2014 22. al oftmen Cere-Appel seyde: dan men pleegt den Cyclaminus oft het Verckens broot oock Terra Malum. dat is Cere-Appel te noemen / die nochtans seer veel van de Aristolochia verschild. 3. De Derde heet Aristolochia Clematis A. 2014 22. In't Grier / al oftmen in Latijn seyde Aristolochia sarmentica / oft Randsachtige Aristolochia in onse taal. By Apuleius zijnder noch ettelijche naemen de Aristolochia toegeschreuen / te weten dese Griekische Adra riza, Ephesia, Ephestios, Pyxionos, Dardanos, en Opetis: welke naemen schijnen alle de d'ij soorten van dit gewas genepen te wesen: minners het is ons onbekent wat soortey den eenen meer dan den anderen eygentlijcher toegeschreuen behoorden te wesen. 4. Aert. Alle de geslachten van Aristolochia zijn verjutterende / en verdoogende van aert: en worden gerekent onder den berden graed / soo wel van wermt als van doortijc: en hebben oock enige afgaende cracht. 5. Cracht ende Werckinge. 1. De Lange Aristolochia seert Dioscorides / te weten de wortel daer van / de swaerte van te dyagme oft vierendeel loots met vuytch ghedrieten / wort seer nut geacht om de beten van de slangen te genesen: ende alle vergift te wederstaen: selue doet

sij oock van biten op de wonde gheleedt zijnde. De selue met wortje ende Peper gheboonden / sacgt wt al tegene dat in de Moeder nae het baeren overblijuet is / ende byst de maentsonden af / en doet de vuytch gemackelijc voozts comen: selue doet sij oock alsuense met eyen yssaris van onderen in steet: want sij verlicht den arbeyt van het baeren wonderlijchen seer. 2. Ronde Aristolochia is nut ende bequaem in al tegene daer men de Lange in ghuywet: ende bovendien soo is sij seer crachtich tegen alle ander vergift: sij is oock seer goet om de cothep van de wort te bereten / om den hielc te genesen / ende de huyberinge oft verlichtep van de cothep. Geneest oock de Miltsticht: en alle inwendige brecken / seken selen ende quetsuren des ingewants / ende de smerten der siben: insonderheyt mit Water: oft ander nat ingenomen. Den gheweyse oock om alle doornen / steekelingen ende splinters / ende ander dingen inde wonden oft quetsuren vast stekende wt te haelen / en de wonden te stercken. Bij de plaesteren / pappen ende dierghelijche dingen vermengt / neemt alle schelsetingen van het bedorven ghebeente werck. Sij is oock seer bequaem om alle inwendige ontfelingen die door verdooginge ende berdoornen warme vuytchicheyt veroorsaect zijn / te genesen en werck te nemen. Alle verbumde onde zeten / wonden ende loopende gaten worden hier mede seer traey geruyscht: en sij verbulc de holle en bolle zeken / en onde verderpanninge wonden / met Itras oft Isehwortelen ende Honich vermengt / en doet het ment vlesch groeyen / mits de overbloedigheden die dat beletten / werck nemende. Den houdese oock seer goet / om de tanden ende het tants vlesch repn en suyver te maechen: en sij doet de tanden vast staen / alsuense dicuuyts met poeder van de selue wijst. 3. De Derde Aristolochia Clematis gheheten / is crachtiger dan reuck / seyde Galenus: en daerom plagen de salmaechers de selue bij hem salden te doen / om den goeden geurt die sij van hem geeft: maer in de ander werckelingen om de ghevelen des lichaems te betreen / is sij oncrachtiger en onbequaemmer dan eenige van de ander twee. Alle dese cranden zijn de ghevelen van de vrouwen die h'ur nae het baeren vlegen aen te hangen / soo seer mit en toegedaen / dat sij daerom den Griekischen naem Aristolochia gheregen hebben / die soo veel bereckent / al oftmen seyde Alderbeste crand om de vrouwen nae het baeren bij te staen / ende van alle naelween te berlossen ende te behouden / als wij voren oock eensdeels vermaent hebben.

BIIVOGSEL.

B Reeder beschrijvinge van de geslachten van Aristolochia. Clusius heeft Dodonæus de rechte kennisse van dese mede meer ander cranden gegeven: daerom sullen wij de beschrijvinge van de selue in't cozt wt de boecken van Clusius verhaelen / te weten tegene dat Dodonæus van selue niet vermaent en heeft. Eerste Lange Aristolochia heeft viercantige stelen / twee palmelanc / oft langer / seer getackt / ter aerden verspreet: de Bladeren

81-0958